

אף על פי שהודה שיש בידו מנה של פלוני. **אלמא** מוכח מכאן כי **אדם עשוי** לומר שהוא חייב כסף לאחרים רק כדי **שלא להשביע את בניו**, שהבריות לא יחזיקו אותו ואת בניו לעשירים.

שהמקדיש חייב לו, ולכן סומכים על הודאת המקדיש, אבל אם אין לאותו פלוני שטר ראייה על החוב, אין סומכים על הודאת המקדיש, כי שמא אמר כן שחייב לפלוני רק כדי שלא יחשיבו אותו לעשיר.

ודייקנין מדברי המתרץ: **מכלל, דרב ושמואל דיברו באופן דלא נקיט שטרא** שאין בידי פלוני שטר על החוב, ולכן אם האב לא אמר לבניו "תנו" אינם נותנים לו כי שמא הודה שחייב רק כדי שלא יחשיבו אותו ואת בניו לעשירים.

אם כן קשה, מדוע אם האב **אמר תנו** — **נותנין?** הרי אין לפלוני שטר, וחוב של מלוה על פה הוה, ורב **ושמואל דאמרי תרוייהו: מלוה על פה** — אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות! (2) ואם הסיבה שהם נותנים משום שמצוה לקיים דברי המת, אם כן לא היו צריכים לתת מחמת

קעה-א

הבא נמי, גבי המקדיש נכסיו, **אדם עשוי שלא להשביע את עצמו!** שלא יחשיבו אותו בחייו לעשיר⁽¹⁾, ואפשר שהוא אמר קודם מיתתו שהוא חייב לפלוני מנה, אף על פי שבאמת אינו חייב לו. ואם כן, קשה על רב הונא שאמר שסומכים על דבריו שאמר שחייב לפלוני מנה, ומפרישים לפלוני מנה מנכסיו שהקדיש.

ומתריצנין: **כי קאמר רב הונא התם**, שסומכים על דברי המקדיש שהודה שחייב לפלוני מנה, דווקא באופן **דנקיט שטרא**, שאותו פלוני מחזיק בשטר חוב בידו לראיה

יחשבוהו כעשיר. והיד רמ"ה כתב, שאף אם אינו חושב שיקום מחוליו, הרי הוא סבור שיהא חולה במשך זמן רב, ואינו רוצה שבמשך זמן זה יבואו לגזלו. והריטב"א מסביר, שפעמים אדם רוצה שלא להשביע את עצמו לאחר מותו, ביחס לעבר, שלא יבואו לומר עליו שהיה עשיר מופלג ולא נתן צדקה או לא התנהג בנדיבות.

2. התוספות הקשה, שהרי אמר את הדברים בצוואת שכיב מרע, ודברי שכיב מרע ככתובים ומסורים הם, ואם כן הרי זה כמלוה בשטר. ותירצו, שדבריו אינם נחשבים ככתובים ומסורים אלא כאשר הוא נותן מתנה עכשיו, מפני שחוששים לטירוף דעתו, אבל במה שכבר היה חייב ועכשיו הוא מודה בכך, אינו נחשב ככתוב ומסור.

גובה מהקדש. והקשה הרמב"ן, והלא מלוה על פה אינו גובה ממשועבדים, ותירץ כי כוונת הרי"ף שיש לו שטר אלא שאינו מוציא, ורק טוען שיש לו לפלוני חוב בשטר, ואם אמר "תנו" נאמן ונותנים על פיו, כי שכיב מרע אינו משקר.

1. הראשונים מקשים, כיון שהוא הקדיש את כל נכסיו, כיצד יחשיבו אותו לעשיר, ותירץ הראב"ד, שמדובר בהקדיש את כל נכסיו הידועים והגלויים, ואנשים יכולים לחשוב שיש בידו עוד ממון רב שלא הקדיש.

עוד הקשו הראשונים, כיון שהוא עומד למות, מה איכפת לו אם יחשבו שהיה עשיר? וברבינו גרשום תירץ, שאינו בטוח שימות, וסבור שאם יקום מחוליו מוטב לו שלא

ציוויו אלא לא אחר מותו⁽³⁾.

אלא אמר רב נחמן: אידי ואידי דנקיט שטרא, בין המקדיש נכסיו שהודה שחייב לפלוני מנה, ובין המוריש נכסיו לבניו שהודה שחייב לפלוני מנה, בכל המקרים מדובר שיש בידי פלוני שטר על החוב, **ולא קשיא: הא** במקרה שהקדיש נכסיו מדובר **דמקויים** השטר שבידי פלוני, שיש "הנפק" על השטר — שבית דין בדקו את השטר וחקרו ועמדו על אמיתת הדבר שכל הכתוב בשטר אמת. ולכן סומכים על הודאת המקדיש שחייב.

הא המוריש נכסיו לבניו שהודה שחייב לפלוני מנה, מדובר **דלא מקויים** השטר שבידי פלוני.

לכן אם אמר לבניו "תנו" בזה קיימיה **לשטריה** והודה שהשטר אמת.

לא אמר לבניו "תנו" אלא אמר רק שחייב לפלוני — **לא קיימיה לשטריה**, ואין סומכים על השטר שבידי פלוני, וחוששים שמא הודה שחייב לפלוני רק כדי שלא יחשיבו אותו ואת בניו לעשירים, ופלוני אינו גובה בשטר עד שיקיים את השטר ויוכיח את אמיתתו בבית דין⁽⁴⁾.

אמר רבה: שכיב מרע שאמר "מנה לפלוני בידי", ואמרו יתומין: פרענו חוב זה — נאמנין⁽⁵⁾.

ואם אמר השכיב מרע: "תנו מנה לפלוני", ואמרו יתומין: פרענו החוב — אין נאמנין.

ותמהינן: **כלפי לייא? כלפי מה** הדברים אמורים והרי **איפכא מסתברא!** הסברא אומרת להיפך!

3. כך פירש הרשב"ם, והרשב"א פירש שאין מצוה לקיים את דברי המת אלא כאשר היה הכסף מופקד לשם כך בידי שלישי או בית דין. ובראב"ד פירש, שאין מצוה לקיים דברי המת אלא רק המקבל עדיין בחיים, מה שאין כן כשאומר "תנו" יש בכך חיוב של פריעת חוב, ולא רק משום מצוה, ואז חייבים לתת גם ליורשי המקבל.

4. אבל בשטר מקויים אין אנו חוששים שמא הודה רק כדי שלא יחשיבו אותו לעשיר, וכתב הרי"ף שהוא הדין אם אין שטר כלל, אם אמר "תנו" נותנים, וכן בשכיב מרע שהקדיש נכסיו, אם אמר "תנו" נותנים אפילו אם לא היה שטר. והקשה הרמב"ן, אם לא היה שטר, כיצד גובה מן ההקדש, הרי מלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות, ואם כן גם מן ההקדש אינו גובה,

ותירץ, שמדובר כשאומר שהיה שטר, ומה שכתב הרי"ף שבלא שטר נאמן, הכוונה שאינו מוציא את השטר בפנינו, אבל מכל מקום מדובר שטוען שהיה שטר, עוד כתב הרמב"ן שאפשר להעמיד שמדובר במודה שהמנה נמצא אצלו בפקדון [ולא בהלוואה], שאז ההקדש לא חל כלל על אותו מנה אפילו אם אין לו שטר על הפקדון.

הקצות החושן [רנה ד] והביאור הגר"א [שם ה] כתבו, בשיטת הרי"ף שהוא דיבר במלוה על פה, ואף שאינו גובה מלקוחות, מכל מקום גובה מן ההקדש, כי בהקדש לא תיקנו שלא יגבה.

5. ואם לא אמרו היתומים "פרענו החוב", חייבים הם לתת, והקשה הרי"ף כיון שאביהם לא אמר בלשון "תנו" אם כן יש לחשוש שאמר כן רק כדי שלא יחשיבו אותו לעשיר, כמו

התובעו מנה לי בידך, ואמר לו: "הן" בפני עדים, מהו דינו?

האם הוא צריך לומר לעדים אתם עדי, ואם לא אמר לעדים אתם עדי, יכול לומר שהיה משטה [לומר דברי שטות] ולא התכוון להודות באמת כמבואר בסנהדרין [כט ב], או שמא כיון שהוא שכיב מרע, אין צריך לומר אתם עדי, כיון שבדרך כלל שכיב מרע שהולך למות אינו משטה.

וכמו כן יש להסתפק, האם השכיב מרע צריך שיאמר לעדים כתובו את הודאתי, כדי שיהיו רשאים לכתוב, או שמא שכיב מרע אין צריך לומר כתובו?

וצדדי הספק: האם אדם משטה [אומר דברי שטות] בשעת מיתה, או אין אדם משטה בשעת מיתה?

בתר דבעיא הדר פשטה אחרי שהסתפק חזר ופשט את הספק: אין אדם משטה בשעת מיתה, ולפיכך הודאתו מחייבת גם אם לא אמר "אתם עדי", ודברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו, ולכן יש להם רשות לכתוב שטר גם אם לא אמר להם לכתוב.

מתניתין:

המלוה את חבירו בשטר אף על פי שאין בו

שמצד הסברא הייתי אומר, שאם אביהם אמר "תנו מנה" — כיון דפסקה אבוהון למילתא, כיון שסיים אביהם את דבריו וצוום לפרוע, איכא למימר דפרעיה, יש לומר שהבן פרע את החוב.

אבל אם אביהם אמר רק "מנה לפלוני בידו" — כיון דלא פסק אבוהון למילתא ולא אמר להם "תנו", איכא למימר דלא פרעיה, יש לומר שהבן לא פרע את החוב.

אלא אי איתמר דברי רבה הכי איתמר:

שכיב מרע שאמר "מנה לפלוני בידו", ואמר ויתומין: חזר ואמר לנו אבא פרעתי כבר את החוב — נאמנין!

מאי טעמא נאמנים? כי שמא האב אדכורי מידבר נזכר תוך כדי דבריו ששילם כבר את החוב ולכן לא סיים את דבריו לומר שיפרעו את החוב⁽⁶⁾.

אבל אם אמר להם האב בלשון צווי: תנו מנה לפלוני, ואמרו ויתומין: חזר ואמר אבא פרעתי — אין נאמנין, משום דאם איתא דפרעיה, שאם יש מקום לומר שפרע את החוב, לא הוה אמר לא היה מצווה אותם בציווי: "תנו" את תשלום החוב, אלא בוודאי אביהם לא פרע לו⁽⁷⁾.

בעי רבא: שכיב מרע שהודה לפלוני

שאמר להם שהוא חייב, אבל אם חזר בו ואמר שבשעה שאמר להם כבר היה החוב פרוע, אינו נאמן.

7. הרמ"ה מפרש לשיטתו: שאם לא אמר להם "תנו" יש להניח שכוונתו היתה לפרוע לו לאחר מכן, ולכן אם אמר שפרע - יש להאמין לדבריו,

שאמרו בגמרא לעיל, ותירץ, שמדובר כאן שהאב אמר זאת בתורת הודאה גמורה, שאז לא שייך לומר שכוונתו היתה רק כדי שלא יחשיבו אותו לעשיר.

6. כך פירש הרשב"ם, אבל לדעת הרמ"ה האב אינו נאמן אלא כשאומר לבניו שפרע לאחר